

УДК 37.01

В. В. Ткаченко,
старший викладач
(Національний транспортний університет, м. Київ)
Kurator2011@ukr.net

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ СОЦІОЛОГІВ ЗАСОБАМИ ТЕХНОЛОГІЙ ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ

У статті проаналізовано сучасний стан формування професійної компетентності майбутніх соціологів засобами технологій особистісно орієнтованого навчання. Розглянуто гуманізацію освіти як найважливіший педагогічний принцип, що відображає актуальні суспільні тенденції у побудові та функціонуванні системи освіти. Зазначено, що в рамках психолого-дидактичної концепції особистісно орієнтованого навчання основна увага приділяється технології особистісно орієнтованого навчання. З'ясовано, що сутність аксіологічного підходу полягає у визначенні гуманістичної спрямованості освіти як соціально-цілісного комплексу поглядів, переконань, ідеалів, де людина виступає вищою цінністю. Вказано, що суть дидактичної моделі особистісно орієнтованої освіти полягає в тому, що особистість як педагогічна категорія відображає специфічну сферу освіти та розвитку людини і в цьому сенсі виступає як її специфічна ціль. Визначено зв'язки між сутністю особистісно-орієнтованого навчання та особистостями учасників навчального процесу у проєктивній моделі особистісно орієнтованого навчання. З'ясовано основні освітні процеси в культурологічній концепції особистісно орієнтованого підходу. Проаналізовано соціоцентричні та антропоцентричні концепції І. А. Зязюна, С. І. Подмазіна, І. Д. Беха, М. Г. Чобітька та ін.

Ключові слова: формування професійної компетентності, майбутні соціологи, особистісно орієнтоване навчання.

Постановка проблеми. Розробка методик підготовки майбутніх соціологів, що включали б технології особистісно орієнтованого навчання, неможлива без аналізу наукових праць, в яких висвітлюються методологічні, методичні та практичні аспекти впровадження особистісно орієнтованого підходу у навчальний процес.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аспекти професійної підготовки та компоненти професійної освіти розкрито у дослідженнях О. А. Абдуліної, В. С. Аванесова, О. М. Алексюка, І. П. Андрійчук, В. П. Андрущенко, С. С. Вітвицької, В. Г. Галузинського, С. І. Денисенко, Л. М. Дибкової, О. О. Заболотської, В. А. Козакова, В. І. Лугового та ін. Методологічні та методичні засади професійної соціологічної освіти проаналізовано у працях А. М. Єлсукова, Н. Р. Малікової, О. О. Нестулі, Н. Д. Сорокіної та ін.

Незважаючи на багатоаспектність наукових досліджень, присвячених розвитку особистості загалом, і формуванню професійної компетентності майбутніх соціологів зокрема, системних наукових досліджень, системних наукових досліджень, в яких узагальнюється досвід формування професійної компетентності майбутніх соціологів засобами технологій особистісно орієнтованого навчання, не існує.

Саме тому аналіз сучасного стану формування професійної компетентності майбутніх соціологів засобами технологій особистісно орієнтованого навчання має великий науковий інтерес.

Метою статті є аналіз сучасного стану формування професійної компетентності майбутніх соціологів засобами технологій особистісно орієнтованого навчання.

Виклад основного матеріалу. В наш час існує велика кількість наукових концепцій у сфері педагогіки, що визначаються їх авторами як "особистісно орієнтовані". Зупинимося на тих концепціях, які, на нашу думку, найбільш повно відповідають зазначеній характеристиці навчального процесу, хоча і не позбавлені окремих недоліків. Так, у межах гуманістичної концепції (К. Роджерс, А. Маслоу) гуманізацію освіти розглядають як найважливіший педагогічний принцип, що відображає актуальні суспільні тенденції у побудові та функціонуванні системи освіти.

Згідно гуманістичної теорії особистості К. Роджерса, індивід протягом свого життя набуває життєвого досвіду шляхом засвоєння відповідної інформації про соціальні явища та процеси ("символізований досвід") [1: 37]. Подібний досвід є унікальним, індивідуальним і у повній мірі є доступним лише конкретній особистості. Він утворює "феноменальне (перцептивне) поле", яке є для індивіда реальністю, на яку реагує його організм. Таким чином, сприйняття особистістю навколишньої реальності грає вирішальну роль у визначенні її поведінки.

Основним постулатом гуманістичної теорії А. Маслоу є налаштованість індивіда на реалізацію своїх творчих досягнень. Маслоу виділив два типи потреб, що лежать в основі розвитку особистості: "дефіцитарні", які припиняються після їх задоволення, і "зростаючі", які, навпаки, тільки підсилюються після їх реалізації [2: 48]. Маслоу розробив ієрархічну модель людських потреб, наведену нижче: 1)

фізіологічні потреби (потреба в їжі, сні); 2) потреби в безпеці (потреба в квартирі); 3) потреби в приналежності, що відображають потреби однієї людини в іншій людині, наприклад в створенні сім'ї; 4) рівень самооцінки (потреба в самоствердженні, компетенції, гідність); 5) потреба в самоактуалізації (метапотребності творчості, краси, цілісності і т. д.).

Потреби перших двох рівнів відносяться до дефіцитарних, третій рівень потреб вважається проміжним, на четвертому та п'ятому рівнях знаходяться зростаючі потреби. Маслоу сформулював закон поступального розвитку мотивації, згідно якого мотивація людини розвивається поступально: рух на більш високий рівень відбувається в тому випадку, якщо задоволені (в основному) потреби нижчого рівня. Іншими словами, якщо людина голодна і в неї немає даху над головою, то їй важко буде створити сім'ю і тим більше відчувати повагу до себе або займатися творчістю. Найбільш важливими для людини, на думку Маслоу, є потреби в самоактуалізації. Самоактуалізація – не кінцевий стан досконалості людини. Жодна людина не стане настільки самоактуалізованою, щоб відкинути всі мотиви. У кожній людині завжди залишаються таланти для подальшого розвитку. Дослідник зазначав, що людина, яка досягла п'ятого рівня, називається "психологічно здоровою особистістю".

У межах психолого-дидактичної концепції особистісно орієнтованого навчання (І. С. Якиманська) основна увага приділяється технології особистісно орієнтованого навчання, основною метою якого автор вважає розвиток індивідуальності людини.

Основною формою навчання в концепції І. С. Якиманської є особистісно орієнтоване заняття, що концентрує всі вищезгадані положення організації особистісно значущого навчання. Дослідниця виділяє найважливіші засоби навчальної роботи в контексті реалізації особистісно орієнтованого підходу в освітньому процесі [3: 12]:

- розробка предметного змісту, технології його використання в навчальному процесі;
- аналіз використання різноманітних способів опрацювання навчального матеріалу (вибір найбільш раціональних, зіставлення своїх і чужих способів, їх аналіз, обговорення, аргументація застосування і т. п.);
- спрямованість педагога на навчальні можливості кожного підопічного; складання індивідуальної карти його особистісного (пізнавального) розвитку, індивідуальної корекційної програми навчання з опорою, насамперед, на успіх у досягненні позитивних навчальних результатів;
- побудова заняття, спрямованого на створення умов самореалізації, самостійності кожного підопічного; на розкриття і максимальне використання суб'єктного досвіду особистості.

Зазначимо, що послідовне застосування принципу суб'єктності як методологічної основи проектування особистісно-орієнтованого освітнього процесу і всіх його компонентів, дозволило І. С. Якиманській створити теорію, яка вказує на можливість виникнення і дії внутрішніх механізмів розвитку, створюваних самою людиною, що навчається, у процесі навчання та самостійної пізнавальної діяльності (наприклад, спосіб навчання, спосіб самореалізації та ін.). Можна припустити, що ці механізми є значно більшим ступенем дієвості, ніж ті, які виникають під впливом зовнішніх педагогічних впливів і їх інтеріоризації у внутрішній план особистості. Сутність аксіологічного (ціннісного) підходу (І. Б. Котова, А. С. Смирнов, Є. М. Шиянов) полягає у визначенні гуманістичної спрямованості освіти як соціально-цілісного комплексу поглядів, переконань, ідеалів, де людина виступає вищою цінністю [4: 14]. Гуманізація освіти, згідно положень аксіологічного підходу, є умовою гармонійного розвитку особистості, збагачення її творчого потенціалу, зростання сутнісних сил і здібностей; вона являє собою процес, спрямований на розвиток особистості як суб'єкта творчої діяльності. Основним змістом процесу навчання стає розвиток особистості, якість і міра якого є показниками роботи освітньої установи [4: 55].

Є. М. Шиянов та І. Б. Котова зазначають, що розвиток особистості варто розглядати як процес взаємопов'язаних змін у пізнавальній та емоційній сферах, що характеризують рівень гармонії її самості та соціумності. Саме досягнення цієї гармонії є стратегічним напрямом особистісно орієнтованого навчання [4: 56].

Самість як відображення внутрішнього плану розвитку особистості, передусім, психофізичного, характеризує глибину індивідуальності особистості [4: 56]. Соціумність відображає зовнішній план розвитку особистості. Вона має такі параметри, як широта і висота сходження особистості до соціальних цінностей, норм, звичаїв, ступінь орієнтації у них і рівень набутих на їх основі особистісних якостей [4: 56-57].

Система цінностей, що утворюють аксіологічний аспект педагогічної свідомості, включає [4: 57]:

- цінності, пов'язані із затвердженням особистістю своєї ролі в соціальній і професійній сфері (суспільна значущість праці педагога, престижність педагогічної діяльності тощо);
- цінності, які задовольняють потреби у спілкуванні (спілкування з вихованцями, колегами, референтними особами, переживання і т. д.);
- цінності, які орієнтують на саморозвиток творчої індивідуальності (можливості розвитку творчих професійних здібностей, самовдосконалення тощо);
- цінності, що дозволяють здійснити самореалізацію (творчий характер праці педагога, захопленість професією, можливості допомоги підопічним тощо);

– цінності, що дають можливість задоволення практичних потреб (можливість отримання гарантованої бюджетної" служби, оплата праці та тривалість відпустки і т. д.).

Є. М. Шиянов та І. Б. Котова визначають наступні завдання особистісно орієнтованого навчання [4: 57-58]:

– світоглядна орієнтація особистості в розумінні сенсу життя, свого місця в світі, своєї унікальності та цінності;

– надання допомоги у побудові особистісних концепцій, що відображають перспективи і межі розвитку фізичних та духовних задатків і здібностей, творчого потенціалу, а також – в усвідомленні відповідальності за життєтворчість;

– залучення особистості до системи культурних цінностей й вироблення свого ставлення до них;

– розкриття діапазону і конкретного змісту загальнолюдських норм гуманістичної моралі (доброти, взаєморозуміння, милосердя, співчуття та ін.), культивування інтелігентності як важливого особистісного параметра;

– розвиток інтелектуально-моральної свободи особистості, здатності до адекватної самооцінки, саморегуляції поведінки і діяльності, світоглядної рефлексії;

– формування відношення до праці як до соціально та особистісно значимої діяльності, джерела і фактору матеріальних і духовних цінностей, які, у свою чергу, забезпечують можливості особистісного росту;

– розвиток уявлень про здоровий спосіб життя, формування життєвих планів із реалізації особистісних і соціальних перспектив.

У зв'язку з цим основним завданням педагогічної освіти, на думку Є. М. Шиянова та І. Б. Котової, є підготовка педагога як творчої особистості, здатної до рефлексії та корекції своїх дій щодо здійснення культурно-гуманістичної особистісно утворюючої функції [4: 76].

Значимо, що ціннісна зрілість самого педагога визначає ефективність співпраці із студентами в освоєнні необхідних їм цінностей, бажання або небажання йти за прикладом педагога, цілеспрямовано працювати над собою. Відповідно до аксіологічного підходу управління зусиллями і можливостями студентів залишається в руках умілого, добре підготовленого в аксіологічному відношенні наставника. Ми вважаємо, що це повинно стати в сучасному педагогічному процесі не випадковою, а систематичною й цілеспрямованою справою.

В. В. Серіков є автором дидактичної моделі особистісно орієнтованої освіти. Суть концепції В. В. Серікова можна сформулювати наступними положеннями [5: 40]:

– особистість як педагогічна категорія відображає специфічну сферу освіти та розвитку людини і в цьому сенсі виступає як її специфічна ціль;

– подібно до того, як людина в освітньому процесі набуває досвіду застосування життєвих знань й використання методів вирішення пізнавальних та практичних завдань, творчим досвідом він повинен набути й досвіду "бути особистістю", тобто досвіду виконання специфічних особистісних функцій (вибірковості, рефлексії, сенсовизначення, самореалізації, соціальної відповідальності та ін.). "Особистісне функціонування" індивіда не є предметною діяльністю, а виступає, скоріше, як певна *метадіяльність*, як своєрідний внутрішній план будь-якої іншої діяльності людини.

В. В. Серіков виділяє специфічні закономірності особистісно орієнтованої освіти порівняно з аналогічними характеристиками традиційного навчання, орієнтованого, передусім, на передачу знання [5: 41]:

– Якщо при проектуванні традиційного навчання предметом проектної діяльності є фрагмент змісту цього навчання та його діяльнісно-процесуального забезпечення (інакше кажучи, спеціально структурований навчальний матеріал та метод його засвоєння визначають сутність технології освіти у широкому сенсі цього слова), то при особистісно орієнтованій освіті елементом проектування є не фрагмент матеріалу, а подія в житті особистості, що дає їй цілісний життєвий досвід, в якому знання є його частиною.

– Проектування навчання стає спільною діяльністю викладача та студента. Діалог в особистісно орієнтованому навчальному процесі виступає як засіб життєдіяльності суб'єктів в освіті.

– Нівелюється принципова межа між змістовним та процесуальним аспектами навчання: процес (діалог, пошук, гра) стає джерелом особистісного досвіду.

– Навчання втрачає традиційні для нього риси штучності та зовнішньої регламентації та наближається до природної життєдіяльності людини.

– Взаємодія учасників навчального процесу втрачає формальність та функціоналізм, набуває рис міжособистісного, міжсуб'єктного спілкування.

– Текст як фрагмент певної культури засвоюється через контекст (він першопочатково орієнтується на актуалізацію особистісних сенсів, а не на поверхневе відтворення); розвиток "Я" відбувається через "своє інше", через діалог; засвоюється не фрагмент цілісної діяльності (знання та вміння), а сама ця цілісність, що передбачає, як мінімум, імітаційно-ігрове відтворення життєвих ролей та ситуацій.

Центральним поняттям поняттям концепції В. В. Серікова є особистісно орієнтована педагогічна ситуація. Дослідник зазначає, що ситуація є особливим педагогічним механізмом, за допомогою якого

викладач ставить студента в якісно нові умови навчального процесу. Ситуаційний підхід, на думку вченого, пов'язаний із проектуванням подібного роду життєдіяльності студентів, адекватного природі особистісного розвитку індивіда. Специфіка подібного розвитку полягає в осмисленні, переживанні власної життєвої ситуації, котра одночасно має об'єктивні причини, і породжена суб'єктом – вибрана, створена ним, особливим чином розуміється, приймається, тлумачиться та означається ним, постає для нього як певне *ствібуття*. Особистісний досвід – це осмислений суб'єктом досвід поведінки в життєвій ситуації, яка вимагала використання особистісного потенціалу індивіда, його прояву як особистості [5: 88].

Варто зазначити, що життєві ситуації, особливо соціальні, настільки унікальні і так швидко розвиваються й видозмінюються, тому в процесі викладання соціологічних дисциплін варт приділяти велику увагу моделям динамічних ситуацій. Педагогічна модель В. В. Серікова орієнтована на розвиток аналітичних здібностей й уміння знайти правильні рішення відповідно до ситуації. Саме тому, на наш погляд, її варто врахувати в процесі особистісно орієнтованої підготовки фахівців-соціологів.

Проективна модель особистісно орієнтованого навчання (М. І. Алексєєв). У моделі, розробленій М. І. Алексєєвим, сутність особистісно орієнтованого навчання пов'язується не тільки з унікальністю та самотністю студента, але і з неповторністю особистості педагога, з одного боку, а з іншого боку, з поняттям "культурного акту", сенс якого полягає в створенні студентом себе, своєї особистості за допомогою самоствердження в культурі [6: 13]. Педагогічна технологія в контексті особистісно орієнтованого навчання розглядається Алексєєвим, по-перше, як авторська (тобто створювана самим педагогом з урахуванням особливостей студентів, змісту навчального матеріалу, ситуації навчання, своїх власних можливостей), і по-друге, як принципово неінваріантна, оскільки припускає власне "довизначення" в конкретних умовах навчання. Тому педагог, який бере ідею особистісно орієнтованого навчання, повинен зайняти позицію його проектувальника. Проектування особистісно орієнтованого навчання – особливий тип педагогічної діяльності, зміст і організаційне оформлення якого орієнтоване на облік: а) типу психічного розвитку студентів; б) особистісних можливостей педагога; в) психологічно адекватного уявлення для студента специфіки предмета [6: 19].

Тип психічного розвитку студента, за М. І. Алексєєвим, детермінований спрямованістю навчання – інструментальною або культурологічною. У першому випадку розвиваються, в основному, когнітивні здібності особистості як інструменти пізнання: пам'ять, увага, мислення, самостійність і активність у пізнанні; в іншому – розвивається ціннісно-емоційна сфера особистості, її особистісне ставлення до світу, діяльності, себе. Такий підхід привів дослідника до розрізнення суб'єктно орієнтованого та особистісно орієнтованого навчання. Сенс діяльності, ієрархія оцінок, розвиток рефлексії, самостійності як суб'єктивної освіти (наявність особистої позиції) і т. д. є головними орієнтирами особистісно орієнтованої освіти. Тільки в особистісній педагогіці проявляється "надситуативна активність", в суб'єктній педагогіці вершина творчості є "перенесенням засвоєного знання в нову ситуацію", – стверджує М. І. Алексєєв [6: 28]. Типологізуючи підходи до особистісно орієнтованої освіти, І. С. Якиманська відзначила три групи освітніх моделей: соціально-педагогічні, предметно-дидактичні, психологічні. Проте аналіз її власної розробки, а також розробок В. В. Серікова і М. І. Алексєєва привів нас до висновку, що жодна з них не може бути однозначно віднесена до тієї чи іншої із виділених моделей і виходить за рамки цієї класифікації, оскільки кожна з них являє собою інтегрований варіант, в якому оригінально поєднуються соціально-педагогічний, предметно-дидактичний та психологічний аспекти. Ця обставина вказує на те, що теорія особистісно орієнтованої освіти розвивається на основі інтеграції наукових знань про людину та її освіту.

Аналізуючи стан проблеми виховання особистості в працях сучасних зарубіжних учених варто зазначити культурологічну концепцію особистісно орієнтованої освіти, автором якої є Є. В. Бондаревська. Вона вважає, що методом проектування особистісно орієнтованої освіти повинен бути культурологічний підхід [7: 14].

Є. В. Бондаревська визначає наступні компоненти культурологічного підходу в освіті [7: 58]:

– відношення до людини, що навчається як до суб'єкта життя, здатного до культурного саморозвитку та самозмінення;

– відношення до педагога як до посередника між своїм підопічним та культурою, здатного ввести його у світ культури та надати підтримку його особистості в її індивідуальному самовизначенні у світі культурних цінностей;

– відношення до освіти як до культурного процесу, рухомими силами якого є особистісні сенси, діалог та співробітництво його учасників у досягненні цілей їх культурного саморозвитку;

– відношення до навчального закладу як до цілісного культурно-освітнього простору.

Метою особистісно орієнтованої освіти, згідно положень культурологічного підходу, є "людина культури". Є. В. Бондаревська тлумачить зазначене поняття наступним чином: "тип особистості, ядром якого є суб'єктні властивості, що визначають рівень її свободи, гуманності, духовності, життєтворчості" [7: 59-60].

Є. В. Бондаревська визначає основні освітні процеси в особистісно орієнтованій системі навчання [7: 70]:

- особистісно розвиваюче навчання;
- "окультурювання" суб'єктного досвіду людини, що навчається;
- педагогічна підтримка індивідуальності.

Доцільність використання культурологічного підходу під час особистісно орієнтованої професійної підготовки соціологів пов'язана із необхідністю "розуміння" фахівцем тих культурних реалій, з яким йому доведеться мати справу. Використання соціологом наукового інструментарію, базованого на інших культурних цінностях, може слугувати причиною невдалого виконання поставлених перед ним завдань. Соціолог повинен вміти створювати науковий інструментарій, адаптований до культурних реалій, з якими йому доведеться працювати. Розвиток відповідної професійної навички у студентів, на нашу думку, можливий за використання педагогами культурологічного підходу.

Сучасна українська педагогічна наука також не стоїть на місці і має досвід створення концепцій розвитку особистості в контексті особистісно орієнтованого навчання. Для нашого дослідження можуть бути корисними соціоцентричні та антропоцентричні концепції, що мають за основу певні типи ціннісних систем.

Найважливішою цінністю, що визначає соціоцентричну орієнтацію педагогічних концепцій (І. А. Зязюн, С. І. Подмазін, П. М. Щербань та ін.), є сформованість національної свідомості особистості, любові до рідної землі, свого народу, готовності до праці на благо країни. Формування національної свідомості передбачає усвідомлення молоддю своєї етнічної спільності (спільність мови, культури, території), патріотизм, що сприяє утвердженню власної національної гідності, внутрішньої свободи. В концепції визначені принципи культуровідповідності, гуманізації, демократизації, безперервності, етнізації, диференціації, індивідуалізації, інтегративності навчального процесу, послідовності, систематичності, варіативності форм і методів навчання.

Центральне місце в системі антропоцентричних теорій посідає особистісно орієнтована педагогічна модель І. Д. Беха [8]. Особистісно орієнтоване виховання, на думку вченого, передбачає мету формування і розвитку у людини особистісних цінностей. Лише особистісні цінності спроможні виконувати функцію вищого критерію для орієнтації індивіда в світі для особистісного самовизначення. Цінність сьогодення має вимірюватись ступенем оволодіння особистістю культурними здобутками людства та ступенем особистісної віддачі у своїй життєдіяльності.

В. В. Рибалка розглядає особистісно орієнтований підхід як сукупність концептуальних уявлень, принципів, цільових установок, орієнтацій, методико-психодіагностичних та психодідактичних засобів, що сприяють гармонійному розвитку та саморозвитку особистості [9]. Вчений визначає наукові основи особистісно орієнтованого навчання: інтегроване наукове уявлення про особистість; концептуальне розуміння психологічної структури особистості.

В. В. Рибалка наголошує на важливості зазначених принципів для формування повноцінного ставлення до особистості молодої людини зі сторони педагога та для встановлення розвиваючих взаємовідносин між педагогом та його підопічним.

Проблематику творчого розвитку особистості в контексті особистісно орієнтованого навчання досліджує С. О. Сисоева [10]. Дослідниця вважає, що творчість окремої людини може бути розглянута у двох аспектах: як сутність якості особистості, в якій відбивається ставлення суб'єкта до самого себе і світу, а також спосіб її самоствердження; як діяльність певного характеру, яка відбиває вищий ступінь активності людини, спрямованої на подолання певного протиріччя відповідно до поставленої мети.

Заслуговують на увагу дослідження М. Г. Чобітька та О. М. Пехоти в сфері особистісно орієнтованого навчання. У роботі М. Г. Чобітька "Технології особистісно орієнтованої освіти" [11] аналізуються основи особистісно орієнтованої професійної освіти: її становлення, понятійний апарат, основні концептуальні положення, шляхи реалізації у професійній сфері. Розкриваються питання, присвячені проблемам освітніх технологій, які відпрацьовані педагогічною практикою, умінню проектувати на їхніх засадах технологію особистісно орієнтованої власної викладацької діяльності.

У дослідженні О. М. Пехоти "Освітні технології" [12] аналізуються основи технологічного підходу в сфері освіти: шляхів становлення його понятійного апарату та основних концептуальних положень. Досліджено питання, присвячені проблемам практичної реалізації особистісно орієнтованих освітніх технологій.

Торкаючись питання реалізації концепцій особистісно орієнтованого навчання в сфері формування професійної компетентності майбутніх соціологів варто зазначити, що наукових публікацій із цієї проблеми не існує. На нашу думку, заслуговує на увагу досвід фахівців соціологічного профілю по використанню технологій активного навчання у навчальному процесі.

Активне навчання характеризується таким ознаками, як самостійне творче прийняття рішень, високий рівень мотивації та емоційності студентів, постійна взаємодія викладачів із своїми підопічними. Дана модель навчання перетворює студента з пасивного споживача інформації в активного суб'єкта пізнавальної діяльності. Саме тому вона може стати підґрунтям для реалізації особистісно орієнтованого підходу у підготовці фахівців-соціологів.

Проблемами реалізації методів активного навчання в сфері соціологічної освіти займалися В. Я. Віленський, П. І. Образцов, А. І. Уман [13], Р. С. Піонова [14], А. М. Єлсуков [15], Н. Р. Маликова [16], Н. Д. Сорокіна [17] та ін. У працях зазначених науковців розглядаються методи активного навчання, які доцільно використовувати на заняттях із соціологічних дисциплін. Якщо говорити про лекційну форму викладення матеріалу, то це може бути лекція-"удвох", лекція "прес-конференція", лекція-"провокація" тощо. На практичних заняттях, на думку фахівців з методів активного навчання соціології, доцільно використовувати метод "мозкового штурму", метод "круглого столу", метод аналізу ситуацій (*кейс-стаді*), метод рольових ігор та ін.

Висновки. Представники гуманістичної концепції (К. Роджерс, А. Маслоу) гуманізацію освіти розглядають як найважливіший педагогічний принцип, що відображає актуальні суспільні тенденції у побудові та функціонуванні системи освіти. В межах психолого-дидактичної концепції особистісно орієнтованого навчання (І. С. Якиманська) основна увага приділяється технології особистісно орієнтованого навчання, основною метою якої є розвиток індивідуальності людини. Сутність аксіологічного (ціннісного) підходу (І. Б. Котова, А. С. Смирнов, Є. М. Шиянов) полягає у визначенні гуманістичної спрямованості освіти як соціально-цілісного комплексу поглядів, переконань, ідеалів, де людина виступає вищою цінністю. Суть дидактичної моделі особистісно орієнтованої освіти В. В. Серікова полягає в тому, що особистість як педагогічна категорія відображає специфічну сферу освіти та розвитку людини і в цьому сенсі виступає як її специфічна ціль. У проєктивній моделі особистісно орієнтованого навчання, розробленій М. І. Алексеевим, сутність особистісно орієнтованого навчання пов'язується не тільки з унікальністю та самобутністю студента, але і з неповторністю особистості педагога, з одного боку, а з іншого боку, з поняттям "культурного акту", сенс якого полягає в створенні студентом себе, своєї особистості за допомогою самоствердження в культурі. В освітній концепції Є. В. Бондаревської основними освітніми процесами в особистісно орієнтованій системі навчання визначено особистісно розвиваюче навчання, "окультурювання" суб'єктного досвіду людини, що навчається, педагогічну підтримку індивідуальності.

Серед досліджень вітчизняних науковців можна відзначити соціоцентричні та антропоцентричні концепції І. А. Зязюна, С. І. Подмазіна, І. Д. Беха, М. Г. Чобітька та ін., що мають за основу певні типи ціннісних систем.

Усі розглянуті нами теоретичні концепції та методи проведення навчальних занять будуть втілені у концептуальній моделі формування професійної компетентності майбутніх соціологів засобами технологій особистісно орієнтованого навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Узнадзе Д. Н. Психология установки / Д. Н. Узнадзе. – СПб. : Питер, 2001. – 416 с.
2. Маслоу А. Мотивация и личность / А. Маслоу ; [пер. с англ.]. – СПб. : Евразия. – 478 с.
3. Якиманская И. С. Технология личностно-ориентированного образования / И. С. Якиманская. – М. : Сентябрь, 2000. – 175 с.
4. Котова И. Б. Педагогика : теории, системы, технологии : [учеб. пособие] / [Котова И. Б., Смирнов С. А., Шиянов Е. Н.]. – М. : Академия, 2008. – 115 с.
5. Сериков В. В. Образование и личность. Теория и практика проектирования педагогических систем / В. В. Сериков. – М. : Логос, 1999. – 272 с.
6. Алексеев Н. И. Личностно-ориентированное обучение : вопросы теории и практики / Н. И. Алексеев. – Тюмень : ТюмГУ, 1997. – 244 с.
7. Бондаревская Е. В. Теория и практика личностно-ориентированного образования / Е. В. Бондаревская. – Ростов на Дону : РГПУ, 2000. – 352 с.
8. Бех И. Д. Особистісно зорієнтоване виховання / І. Д. Бех. – К. : ІЗМН, 1998. – 204 с.
9. Рибалка В. В. Особистісний підхід у профільному навчанні старшокласників : [монографія] / В. В. Рибалка. – К. : ІПППО АПН, 1998. – 160 с.
10. Сисоева С. О. Педагогічна творчість : [монографія] / С. О. Сисоева. – Харків-Київ : Каравела, 1998. – 150 с.
11. Чобітько М. Г. Технології особистісно орієнтованої освіти : [навч.-метод. посібник] / М. Г. Чобітько. – К. : Ніка-Центр, 2005. – 88 с.
12. Пехота О. М. Освітні технології : [навч.-метод. посіб.] / [Пехота О. М., Кіктенко А. З., Любарська О. М.]. – К. : А.С.К., 2001. – 256 с.
13. Віленський В. Я. Технології професійно-орієнтованого навчання в вищій школі / [Віленський В. Я., Образцов П. І., Уман А. І.]. – М. : Педагогическое общество России, 2005. – 245 с.
14. Піонова Р. С. Педагогіка вищої школи / Р. С. Піонова. – Минск : МГЛУ, 2005. – 201 с.
15. Єлсуков А. Н. Методика преподавания социологии в высшей школе / А. Н. Елсуков. – Минск. : МГЛУ, 2003. – 283 с.
16. Маликова Н. Р. О некоторых инновационных методах преподавания социологии / Н. Р. Маликова // Социологические исследования. – 2002. – № 2. – С. 121–123.
17. Сорокіна Н. Д. Об инновационных методах в преподавании социологических курсов / Н. Д. Сорокіна // Социологические исследования. – 2005. – № 8. – С. 120–125.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Uznadze D. N. Psikhologiya ustanovki [Orientation Psychology]. – SPb. : Piter, 2001. – 416 s.
2. Maslou A. Motivatsiya i lichnost' [Motivation and Personality]. – SPB. : Evraziya, 2001. – 478 s.
3. Yakimanskaya I. S. Tekhnologiya lichnostno-orientirovannogo obrazovaniya [Technology of Personally-Oriented Education] / I. s. Yakimanskaya. – Moskva: Sentiabr', 2000. – 175 s.
4. Kotova I. B. Pedagogika : teorii, sistemy, tekhnologii [Pedagogics : Theories, Systems, Technologies] / [Kotova I. B., Smirnov S. A., Shyanov E. N.] : [uchebnik]. – Moskva. : Akademiya, 2008. – 115 s.
5. Serikov V. V. Obrazovaniye i lichnost'. Teoriya i praktika proektirovaniya pedagogicheskikh sistem [Education and Personality. Theory and Practice of Designing Educational Systems]. – Moskva. : Logos, 1999. – 272 s.
6. Alekseev N. I. Lichnostno-orientirovannoye obucheniye : voprosy teorii i praktiki [Personally-Oriented Education : Theory and Practice Questions] / N. I. Alekseyev. – Tyumen' : TumGU, 1997. – 244 s.
7. Bondarevskaya E. V. Teoriya i praktika lichnostno-orientirovannogo obrazovaniya [Theory and Practice of the Personally-Oriented Education] / E. V. Bondarevskaya. – Rostov na Donu : RGPU, 2000. – 352 s.
8. Bekh I. D. Osobystisno zoriyentovane vykhovannya [Personally Oriented Education] / I. D. Bekh. –Kyiv. : IZMN, 1998. – 204 s.
9. Rybalka V. V. Osobystisnyy pidkhdid u profil'nomu navchanni starshoklasnykiv [Personally-Oriented Approach in the Seniors' Specialized Education] : [monografiia] / V. V. Rybalka. – Kyiv. : IPPO APN, 1998. – 160 s.
10. Sysoyeva S. O. Pedagogichna tvorchist' [Pedagogical Art] : [monografiia] / S. O. Sysoyeva. – Kharkiv-Kyiv : Karavela, 1998. – 150 s.
11. Tchobitko M. G. Tekhnologiyi osobystisno-orientovanoyi osvity [Technologies of the Personally-Oriented Education] : [navchal'no-metodychnyy posibnyk] / M. G. Chobit'ko. – Kyiv : Nika-Tsentr, 2005. – 88 s.
12. Pekhota O. M. Osvitni tekhnologiyi [Educational Technologies] : [navchal'no-metodychnyy posibnyk] / [Pekhota O. M., Kiktenko A. Z., Lubars'ka O. M.]. – Kyiv :A.S.K., 2001. – 256 s.
13. Vilenskiy V. Ya., Obratsov P. I., Uman A. I. Tekhnologii professional'no-orientirovannogo obucheniya v vysshey shkole [Technologies of the Professionally Oriented Education in Higher School] / [Vilenskiy V. Ya., Obratsov P. I., Uman A. I.]. – Moskva : Pedagogicheskoye obshchestvo Rossii, 2005. – 245 s.
14. Pionova R. S. Pedagogika vysshey shkoly [Pedagogics of Higher School] / R. S. Pionova. – Minsk : MGLU, 2005. – 201 s.
15. Elsukov A. N. Metodika prepodavaniya sotsiologii v vysshey shkole [Methods of Sociology Teaching in Higher School] / A. N. Elsukov. – Minsk : MGLU, 2003. – 283 s.
16. Malikova N. R. O nekotorykh innovatsionnykh metodakh prepodavaniya sotsiologii [About some Innovative Methods of Sociology Teaching] / N. R. Malikova // Sotsiologicheskiye issledovaniya [Sociological Researches]. – 2002. – № 2. – S. 121–123.
17. Sorokina N. D. Ob innovatsionnykh metodakh v prepodavanii sotsiologicheskikh kursov [About Innovative Methods in Teaching Sociology Courses] / N. D. Sorokina // Sotsiologicheskiye issledovaniya [Sociological Researches]. – 2002. – № 8. – S. 120–125.

Матеріал надійшов до редакції 26.12. 2014 р.

Ткаченко В. В. Анализ современного состояния формирования профессиональной компетентности будущих социологов методами технологий личностно ориентированного обучения.

Проанализировано современное состояние формирования профессиональной компетентности будущих социологов методами технологий личностно ориентированного обучения. Установлено, что в рамках гуманистической концепции гуманизацию образования рассматривают как самый важный педагогический принцип, отображающий актуальные общественные тенденции в построении и функционировании системы образования. Отмечено, что в рамках психолого-дидактической концепции личностно ориентированного обучения основное внимание уделяется технологии личностно ориентированного обучения. Выяснено, что сущность аксиологического подхода заключается в определении гуманистической направленности образования как социально-целостного комплекса взглядов, убеждений, идеалов, где человек выступает высшей ценностью. Указано, что суть дидактической модели личностно ориентированного образования состоит в том, что личность как педагогическая категория отражает специфическую сферу образования и развития человека и в этом смысле выступает как ее специфическая цель. Определены связи между сущностью личностно-ориентированного обучения и личностями участников учебного процесса в проективной модели личностно ориентированного обучения. Выяснены основные образовательные процессы в культурологической концепции личностно ориентированного подхода. Проанализированы социоцентрические и антропоцентрические концепции И. А. Зязюна, С. И. Подмазина, И. Д. Беха, Н. Г. Чобит'ко и т. д.

Ключевые слова: формирование профессиональной компетентности, будущие социологи, личностно ориентированное обучение.

Tkachenko V. V. The Analysis of the Current State of Future Sociologists' Professional Competence Development by Means of the Personally-Oriented Learning.

The author analyzes the current state of future sociologists' professional competence development by means of technologies of the personally-oriented learning. In the context of the humanistic concept the humanizing education is considered as the most important pedagogical principle that reflects current social trends in the educational system construction and operation. It is noted that in the framework of the psycho-didactic concept of the learner centered education the main attention is focused on the personal oriented educational technology.

It is found out, that the nature of the axiological approach is to determine the orientation of the humanistic education as a social and holistic set of attitudes, beliefs, ideals, where a person is a superior value. The essence of the didactic model of the personally-oriented education is that identity as a pedagogical category reflects the specific education and human development, and in this sense it acts as a specific target. Relationships between the personally-oriented education essence and the individual members of the educational process in the projective model of the personally-oriented learning are defined. Basic educational processes in the cultural concept of the personally-oriented approach are shown. Sociologically and anthropocentric concepts by I. A. Zyazyun, S. I. Podmazin, I. D. Bekh, M. G. Chobitko etc are analyzed.

Key words: *professional competence development, future sociologists, personally-oriented education.*